

HƏRBİ DIPLOMATIYA MİLLİ TƏHLÜKƏSİZLİYİN TƏMİN EDİLMƏSİ KONTEKSTİNDƏ

polkovnik Elvin Qasimov

<https://orcid.org/0009-0007-8651-5791>

Hərbi Elmi Tədqiqat İnstitutu

elvingasimov.nn@gmail.com

Xülasə. Məqalədə təhlükəsizlik və müdafiə siyasəti üzrə milli qanunvericiliyə istinad olunmaqla, hərbi diplomatiyanın üzərinə düşən vəzifələr açıqlanır, hərbi-siyasi qərarların qəbulunun informasiya təminatı, həmçinin yerləşmə dövlətində həyata keçirilən hərbi diplomatik fəaliyyət baxımından əhəmiyyəti vurğulanır. Tədqiqat işinin məqsədi milli, o cümlədən hərbi təhlükəsizliyin təmin edilməsində hərbi diplomatiyanın rolunun araşdırılması və təhlükəsizliyin xarici siyasət vasitələri ilə təmin olunması baxımından onun əhəmiyyətinin əsaslandırılmasıdır. Qeyd olunan problemin tədqiqi zamanı hərbi diplomatiya barədə ümumi məlumat verilir, bu sahənin funksiyaları ilə bağlı beynəlxalq və yerli praktikadan nümunələr gətirilməklə, onların müqayisəli təhlili aparılır.

Məqalədə müqayisəli təhlil və ümumiləşdirmə metodlarından istifadə edilmişdir. Tədqiqatın nəticəsi olaraq, dövlətimizin milli maraqlarının diplomatik üsul və vasitələrlə təmin olunmasında diplomatik nümayəndəliklərin nəzdində fəaliyyət göstərən hərbi attaşelik və hərbi nümayəndəlik aparatlarının rolu açıqlanır və bu sahədə qarşıda duran yeni vəzifələr müəyyən edilir. Milli təhlükəsizliyin təmin olunmasının xarici siyasət vasitəsi kimi hərbi diplomatiyanın əhəmiyyəti əsaslandırılır. Əldə edilmiş nəticələr hərbi diplomatiya sahəsinin inkişafı ilə bağlı məsələlərdə və bu istiqamətdə aparılacaq tədqiqat işlərində istifadə oluna bilər.

Açar sözlər: milli təhlükəsizlik, hərbi təhlükəsizlik, xarici siyasət, müdafiə siyasəti, hərbi diplomatiya, beynəlxalq hərbi əməkdaşlıq

Giriş

Tarixin ilkin və sonrakı mərhələlərində yaranmış müxtəlif quruluşlu dövlətlər həm regionda, həm də dünyanın ayrı-ayrı qitələrində yerləşən dövlətlərlə müxtəlif xarakterli münasibətlərə malik olmuşlar. Maraqların uyğun gəlmədiyi və ya toqquşduğu hallarda bu münasibətlər gərginləşmiş, hərbi qarşıdurma formasını almış, müharibələrlə nəticələnmişdir. Davam etmə müddətindən asılı olmayaraq, müharibələr sonda danışıqlara, müqavilələrin imzalanmasına gətirib çıxarmış, münasibətlər tədricən normallaşmışdır. Əlaqələrin sonrakı inkişafı üçün yeni mühit formalaşmışdır. Münasibətlərin dinc, sülh şəraitində inkişaf etdiyi mərhələlərdə isə qarşılıqlı əlaqələr daha dinamik xarakter alaraq, siyasi, iqtisadi, mədəni, hərbi əməkdaşlıq və s. kimi sahələri əhatə etmişdir.

Yeni dövr müəllifləri diplomatiyanı dövlətin xarici siyasətinin danışıqlar, eyni zamanda dinc metodlar vasitəsilə həyata keçirilməsi vasitəsi kimi nəzərdən keçirirlər. Geniş əhatə dairəsinə malik olan diplomatiyanın tərkib hissələrindən biri də hərbi diplomatiyadır. Ümumilikdə hərbi diplomatiya dövlətin müdafiə və təhlükəsizlik sahəsində xarici siyasi maraqlarının təmin edilməsini nəzərdə tutur.

Müasir praktikada hərbi diplomatiya termininə müxtəlif təriflər verilir. Bu termin yarandığı vaxtdan transformasiya yolu keçərək, “müdafiə diplomatiyası”, bəzi hallarda “təhlükəsizlik diplomatiyası” adlandırılsa da, yerinə yetirdiyi tapşırıqlar baxımından fərqlidir.

Qeyd olunan kontekstdə hərbi diplomatiya termini ilə bağlı iki yanaşma diqqəti cəlb edir. Hərbi diplomatiya, beynəlxalq əlaqələrdə hərbi güc tətbiq etmədən ölkələrin milli maraqlarını qorumaq məqsədilə hərbi imkanlarından istifadə etməsidir. O, hərbi güclə yanaşı, siyasi, iqtisadi və mədəni tədbirləri də ehtiva edən bir yanaşmanı nəzərdə tutur [1]. Digər tərəfdən, hərbi diplomatiya, dövlətin xarici siyasət kursunun həyata keçirilməsi üçün hərbi-siyasi vasitə, hərbi-siyasi məqsədlərə nailolma üsul və metodlarının məcmusu, müstəqil dövlətlərin silahlı qüvvələr səviyyəsində müdafiə məsələləri

üzrə attaşə, hərbi, hərbi-dəniz və hərbi-hava attaşələrinin mübadiləsinə əsaslanan əlaqələr mexanizmidir [2, s.140].

Regional və beynəlxalq səviyyədə təhlükəsizliyə çağırışların artdığı və yeni xarakter aldığı bir dövrdə, hərbi diplomatiyanın vəzifələrini yerlərdə həyata keçirən hərbi attaşelik və hərbi nümayəndəlik aparatlarının fəaliyyəti getdikcə önəm qazanmaqdadır.

Əsas hissə

Məlum olduğu kimi, ölkənin yerləşdiyi coğrafi məkan ona üstünlüklər yaratmaqla yanaşı, onu bir sıra təhlükəsizlik problemləri ilə də üz-üzə qoyur. Azərbaycan Respublikası özünün coğrafi mövqeyi, zəngin enerji ehtiyatları, xüsusi geosiyasi və iqtisadi çəkisi, Şimal-Cənub, Şərq-Qərb arasında əlverişli tranzit imkanları ilə dünyanın strateji regionlarından biri olan Cənubi Qafqazın aparıcı dövlətidir. Ölkəmizin milli və hərbi təhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində, həmçinin xarici dövlətlərin hərbi qurumları və beynəlxalq təşkilatlarla qarşılıqlı maraqlar çərçivəsində tərəfdaşlıq münasibətlərinin qurulması vacib məsələlərdəndir. Bu baxımdan məqsəd və tapşırıqları Azərbaycan Respublikasının milli maraqları, onun müdafiə və xarici siyasəti ilə müəyyən olunan beynəlxalq hərbi əməkdaşlıq fəaliyyətinin rolu xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Beynəlxalq hərbi əməkdaşlıq fəaliyyəti aidiyyəti dövlət orqanları ilə əlaqəli şəkildə, Azərbaycan Respublikasının müdafiə və xarici siyasət kursuna müvafiq olaraq həyata keçirilir. Beynəlxalq hərbi əməkdaşlıq, öz növbəsində hərbi-siyasi, hərbi və hərbi-texniki sahələr üzrə planlaşdırılıb həyata keçirilir [3, s.6]. Bu əməkdaşlığın həyata keçirilməsi, o cümlədən təhlükəsizliyin xarici siyasət vasitələri ilə təmin olunması baxımından hərbi attaşelik və hərbi nümayəndəlik aparatlarının hərbi diplomatik fəaliyyəti müstəsna əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan Respublikasının suverenliyinin, təhlükəsizliyinin, ərazi bütövlüyünün və sərhədlərinin toxunulmazlığının, onun siyasi, iqtisadi və digər sosial maraqlarının diplomatik üsul və vasitələrlə təmin olunması diplomatik xidmət orqanlarının əsas vəzifələrindən biri hesab edilir [4]. Xarici dövlətlərin müdafiə təşkilatları ilə hərbi diplomatik əlaqələrin həyata keçirilməsi, genişləndirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdəki səfirlikləri (beynəlxalq təşkilatlar yanındakı nümayəndəlikləri) nəzdində təsis edilən hərbi attaşelik və hərbi nümayəndəlik aparatları öz fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq, diplomatik nümayəndəliklərlə birgə milli maraqların təmin olunması üzrə vəzifələr yerinə yetirirlər.

Milli qanunvericiliyin iki mühüm sənədi – Azərbaycan Respublikasının “Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyası” və Azərbaycan Respublikasının “Hərbi doktrinası”nda təsbit olunmuş bir sıra mühüm vəzifələrin icrası hərbi attaşelik və hərbi nümayəndəlik aparatlarının bu istiqamətdə fəaliyyətlərini şərtləndirir. Sözügedən vəzifələr müvafiq olaraq, milli və hərbi təhlükəsizliyin təmin olunması sahələri üzrə nəzərdən keçirilə bilər.

Milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində

Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizliyinin təmin edilməsində əsas vəzifələrdən biri, onun milli təhlükəsizliyinə təhdidlərin aradan qaldırılması və ya nəzarətdə saxlanmasıdır. Suveren dövlət kimi, Azərbaycan Respublikası daxili və xarici siyasət vasitələrindən istifadə edərək, mövcud təhlükəsizlik mühitində təhdidlərin nəzarət altında saxlanılmasına və aradan qaldırılmasına, habelə ölkənin milli maraqlarının təmin edilməsinə yönəlmiş milli təhlükəsizlik siyasətini formalaşdırır və həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasının “Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyası”nda ölkənin milli təhlükəsizlik siyasətinin əsas istiqamətləri üzrə (beynəlxalq təhlükəsizliyə töhfə, beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq, regional əməkdaşlıq və ikitərəfli münasibətlər, region ölkələri ilə əməkdaşlıq, qeyri-region ölkələri ilə əməkdaşlıq) müddəalar, həmçinin müdafiə qabiliyyətinin möhkəmləndirilməsində beynəlxalq əlaqələrin və əməkdaşlığın inkişafının müstəsna əhəmiyyəti qeyd olunur [5].

Səmərəli beynəlxalq hərbi əməkdaşlıq isə, öz növbəsində hərbi diplomatik fəaliyyəti şərtləndirir.

Bu gün ölkəmizin xarici dövlətlərdəki səfirlikləri nəzdində Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin 17 hərbi attaşelik aparatı (həmçinin, digər 4 ölkədə akkreditə olunmaqla) və beynəlxalq təşkilatlarda 2 hərbi nümayəndəliyi fəaliyyət göstərir. Onlar fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun vəzifələri

yerinə yetirməklə, təhlükəsizliyin xarici siyasət vasitələri ilə təmin olunmasında bilavasitə iştirak edirlər. Ölkəmizin xaricdəki hərbi diplomatik orqanları ilə yanaşı, iqamətgahları Azərbaycan Respublikasında olan 16 xarici ölkənin hərbi attaşelik aparatı, iqamətgahları digər ölkələrdə yerləşən və eyni zamanda Azərbaycan Respublikasında akkreditə olunmuş 25 xarici ölkənin hərbi attaşelik aparatı fəaliyyət göstərir [6].

Hərbi attaşelik və hərbi nümayəndəlik aparatları vasitəsilə beynəlxalq təhlükəsizliyə töhfə olaraq, beynəlxalq sülhməramlı əməliyyatlarda iştirak, beynəlxalq silahlara nəzarət və sair fəaliyyətlər də həyata keçirilməkdədir.

Həmçinin 2007-ci ildə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının “Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyası”nda yuxarıda qeyd olunanlarla yanaşı, Avropa və Avro-Atlantik strukturlara inteqrasiya, Avro-Atlantik məkanın təhlükəsizlik sistemində inteqrasiya kimi müddəalar da öz əksini tapır. Lakin konsepsiyanın təsdiq olunmasından bir qədər sonra Cənubi Qafqaz regionunda baş vermiş geosiyasi hadisələr, habelə 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində regionda yaranan yeni geosiyasi reallıqlar və hazırda beynəlxalq aləmdə baş verən geosiyasi dəyişikliklər bu müddəalara yenidən baxılmanı zəruri edir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14 fevral 2024-cü ildə keçirilən andiçmə mərasimi zamanı xarici siyasət kursunun prioritet istiqaməti kimi Türk dünyası ilə bağlı atılacaq addımlara dair səsləndirdiyi fikirlər bunu deməyə əsas verir [7]. Ölkə başçısının çıxışında qeyd olunan əməkdaşlıq istiqamətləri bütün sahələr kimi beynəlxalq hərbi əməkdaşlıq sahəsində də qarşıya yeni vəzifələr qoyur.

Hərbi təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində

Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik siyasətinin tərkib hissələrindən biri, hərbi sahədə və digər sahələrdə milli maraqların təmin edilməsinə yönəlmiş Azərbaycan Respublikasının müdafiə siyasətidir [8]. Müdafiə siyasətini təşkil edən, dövlət və yerli özünüidarətmə orqanlarının qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş səlahiyyətləri çərçivəsində həyata keçirilən əsas tədbirlər, habelə Silahlı Qüvvələr qarşısında qoyulan vəzifələr, səfərbərliyin səviyyəsi, döyüş hazırlığı dərəcəsi “dinc dövr”, “real təhdid dövrü” və “müharibə (silahlı münaqişə) dövrü” adlanan üç şərti təhlükəsizlik şəraiti əsasında müəyyənləşdirilir.

Doktrinada müəyyənləşdirilən bu təhlükəsizlik şəraitləri üzrə müxtəlif sahələrdə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan əsas tədbirlərin bir qismi müvafiq olaraq, diplomatik, o cümlədən hərbi diplomatik fəaliyyətlərdə öz əksini tapır. Həmin tədbirlər cədvəldə göstərilmişdir.

Cədvəl. Şərti təhlükəsizlik şəraitlərində nəzərdə tutulan əsas tədbirlər haqqında məlumat

Şərti təhlükəsizlik şəraiti	Müxtəlif sahələrdə nəzərdə tutulan əsas tədbirlər
Dinc dövr	– milli təhlükəsizliyə hərbi təhdidlərin qabaqcadan aşkarlanması və nəzarətdə saxlanması, onların potensial təsirinin müəyyənləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi; – tərəfdaş dövlətlərlə ikitərəfli və çoxtərəfli hərbi-siyasi əməkdaşlığın davam etdirilməsi.
Real təhdid dövrü	– düşmənin təcavüzkar niyyətinin vaxtında aşkarlanması, təhdid olunan istiqamətdə cəmləşdirilmiş qoşun hissələrinin tərkibinin müəyyən edilməsi və yaranmış hərbi-siyasi vəziyyətin qiymətləndirilməsi; – silahlı, siyasi, diplomatik, informasiya, iqtisadi və digər müdafiə növlərinin və üsullarının təşkili və onların əlaqələndirilməsi.
Müharibə (silahlı münaqişə) dövrü	– təcavüzün dəf edilməsi üçün zəruri olan qüvvə və vasitələrin səfərbər edilməsi, müdafiə sahəsində hərbi, siyasi, diplomatik, informasiya, iqtisadi və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi; – beynəlxalq təşkilatlar və bütün dövlətlər tərəfindən təcavüzkarın qınanmasına və təcridinə nail olunması.

Qeyd: cədvəl Azərbaycan Respublikasının “Hərbi doktrina”sının müddəalarından çıxarış edilməklə hazırlanmışdır.

Ümumilikdə, milli təhlükəsizlik siyasətinin vacib tərkib hissəsi olan müdafiə siyasətinin həyata keçirilməsi bütün təhlükəsizlik şəraitlərində (dövrələrində) hərbi diplomatiyanın üzərinə xüsusi vəzifələr qoyur.

Digər dövlətlərdə olduğu kimi, Azərbaycan Respublikasının xaricdəki hərbi attaşelik və hərbi nümayəndəlik aparatlarının fəaliyyət istiqamətləri çoxşaxəlidir. Bunlara təmsilçilik funksiyalarının akkreditə olunduğu xarici dövlətdə həyata keçirilməsi, həmin dövlətin müvafiq qurumları ilə silahlı qüvvələrimiz arasında hərbi, hərbi-siyasi, hərbi-texniki əlaqələrin möhkəmləndirilməsi və bu kimi mühüm fəaliyyətlər istiqamətləri daxildir. Bundan başqa, akkreditə olunduqları xarici dövlətin hərbi-siyasi vəziyyəti, müdafiə və təhlükəsizlik qüvvələrinin strukturu, imkanları və döyüş hazırlığı, hərbi sənaye kompleksi barədə məlumatların aidiyyəti üzrə göndərilməsinin təmin edilməsi də bu fəaliyyətlərə aid edilir [9].

Bəhs olunan sonuncu funksiyalar ölkədə hərbi-siyasi qərarların qəbulunun informasiya təminatı və hərbi təhlükəsizliyə olan təhdidlərdən qorunma baxımından xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Azərbaycan Respublikasının “Hərbi doktrina”sında ölkənin hərbi təhlükəsizliyinə təsir edən real və potensial təhdidlər: regional hərbi tarazlığın pozulması və müdafiə yetərliyi həddindən kənara çıxması, o cümlədən regionda və ya Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədlərinin və ərazi sularının bilavasitə yaxınlığında hərbi bazaların yaradılması, qoşun qruplaşmalarının cəmləşdirilməsi, silahların və digər hərbi iştirakın artırılması və s. xarici hərbi və siyasi təhdidlər hesab olunur.

“Diplomatik əlaqələr haqqında” Vyana Konvensiyasında təsbit olunur ki, diplomatik nümayəndəliyin funksiyalarından biri də yerləşmə dövlətindəki şərait və hadisələri qanuni yolla müəyyən etmək və bunlar haqqında akkreditə edən dövlətin hökumətinə məlumat verməkdir [10]. Aydın ki, bu funksiya “Konvensiya”da diplomatik nümayəndəliyə təyinatı xüsusi qeyd olunan hərbi, hərbi-dəniz və hərbi-hava attaşələrinin iştirakı ilə həyata keçirilir.

Məlum olduğu kimi, bir dövlətə (təşkilata) təyin olunan hərbi attaşə (hərbi nümayəndə) eyni zamanda digər bir neçə dövlətdə (təşkilatda) də akkreditə oluna bilər. Belə olan halda yerləşmə dövlətində bilavasitə fəaliyyət xüsusi imkanlar yaradır. Belə ki, hərbi-siyasi vəziyyətdə baş verən dəyişiklikləri və hərbi sahədə aparılan islahatları akkreditə olunduqları yerləşmə dövlətində (təşkilatda) yaxından izləmək, müdafiə qurumlarının rəhbərliyi ilə işgüzar əlaqələr yaratmaq və inkişaf etdirmək, həmçinin yerləşmə dövlətində (təşkilatda) akkreditə olunmuş xarici dövlətlərin hərbi attaşələri (hərbi nümayəndələri) və digər kontaktlarla maraq kəsb edən məsələlərlə bağlı təmaslar kimi imkanlar baxımından hərbi attaşelik və hərbi nümayəndəlik aparatlarının fəaliyyəti əhəmiyyətlidir.

Qeyd etmək lazımdır ki, müasir beynəlxalq praktikada da hərbi diplomatiyanın vəzifələrini yerləşmə dövlətində həyata keçirən hərbi attaşelik və hərbi nümayəndəlik aparatlarının fəaliyyətləri ölkədən ölkəyə müxtəliflik göstərir.

Son dövrlərdə hərbi diplomatlar arasında aparılmış empirik araşdırmaya əsasən, müasir praktikada hərbi diplomatiyanın aşağıdakı beş əsas funksiyanı yerinə yetirdiyi qeyd olunur:

1. Yerləşmə dövlətinin silahlı qüvvələri və təhlükəsizlik vəziyyəti barədə informasiyanın toplanılması və təhlili.

2. Göndərən və qəbul edən dövlətlərin silahlı qüvvələri arasında əməkdaşlığa və ikitərəfli əlaqələrə töhfə vermək.

3. Qəbul edən dövlətə, göndərən dövlətin müdafiə qurumlarının rəsmilərinin səfərlərinin və dinc məqsədlər üçün hərbi bölmələrin göndərilməsinin təşkili.

4. Göndərən və qəbul edən dövlətlər arasında hərbi-texniki əməkdaşlığın dəstəklənməsi.

5. Qəbul edən dövlətdə keçirilən rəsmi qəbullarda və digər rəsmi tədbirlərdə göndərən dövlətin və onun silahlı qüvvələrinin təmsil olunması [11].

Qeyd olunanlarla yanaşı, hərbi attaşə diplomatik nümayəndəlik rəhbərinə hərbi mövzularla bağlı müşavirlik etmək kimi mühüm funksiyanı da yerinə yetirir.

Hərbi diplomatiya sahəsini öyrənən bir çox mütəxəssislərin fikrincə, müasir praktik təcrübədə “yerləşmə dövlətinin silahlı qüvvələri və təhlükəsizlik vəziyyəti barədə informasiyanın toplanılması və təhlili” ilə bağlı funksiya hərbi diplomatiyanın ən vacib və tarixi funksiyası hesab olunur [11].

Milli və beynəlxalq praktikada hərbi attaşelərə (hərbi nümayəndələrə) həvalə olunan yuxarıdakı funksiyaların müqayisəli təhlili göstərir ki, hərbi əməkdaşlıq məsələləri ilə yanaşı, hərbi-siyasi vəziyyətin inkişaf dinamikasının izlənməsi, milli və hərbi təhlükəsizliyə mümkün təhdidlərin proqnozlaşdırılması və qiymətləndirilməsinə yönəlmiş fəaliyyətlərdə hərbi attaşe (hərbi nümayəndə) qarşısında xüsusi vəzifə kimi qoyulur. Bu da, öz növbəsində cədvəldə qeyd olunan və müdafiə siyasəti çərçivəsində təhlükəsizlik şəraitində, xüsusilə dinc dövrdə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan əsas tədbirlərlə üst-üstə düşür.

Göründüyü kimi, beynəlxalq və regional əməkdaşlıq istiqamətləri üzrə vəzifələrin yerinə yetirilməsi, o cümlədən təhlükəsizliyin xarici siyasət vasitələri ilə təmin edilməsi baxımından hərbi diplomatiya aktuallıq kəsb edir. Azərbaycan Respublikası əraziləri işğal olunduğu dövrdə, 2016-cı ilin aprel döyüşləri, 44 günlük Vətən müharibəsi və 2023-cü ilin sentyabr ayında keçirilmiş lokal antiterror tədbirləri zamanı hərbi diplomatik sahədə yuxarıda qeyd olunan vəzifələrin icrası istiqamətində mühüm uğurlar əldə edilmişdir.

Ümumilikdə, yuxarıda sadalanan və digər aidiyyəti milli qanunvericilik sənədlərinin öyrənilməsi, habelə hərbi diplomatik sahədə aparılmış davamlı müşahidə və qiymətləndirmələr göstərir ki, əldə olunmuş uğurlarla kifayətlənməməli, bu sahədə həyata keçirilən bir sıra mühüm tədbirlər davam etdirilməlidir. Ölkəmizdə hərbi diplomatik sahənin inkişafı, müdafiə və təhlükəsizlik siyasətindən irəli gələn vəzifələrin effektivliyinin artırılması məqsədilə müvafiq qanunvericilikdə zəruri dəyişikliklərin edilməsi məqsəduyğundur. Bu işlər, ilk növbədə hərbi diplomatik fəaliyyətin statusunu, vəzifə və funksiyalarını, onların həyata keçirilməsinin üsul və vasitələrini müəyyən etməli, kadrların hazırlığını, hüquqlarını, hərbi attaşelik və hərbi nümayəndəlik aparatlarının iş prinsipini, maddi-texniki təminatını, rabitə, arxiv və təhlükəsizlik təminatını və bu kimi digər aktual məsələləri nəzərdə tutmalıdır.

Nəticə

Beləliklə, milli təhlükəsizliyin, o cümlədən hərbi və digər sahələrdə milli maraqların təmin edilməsinə yönəlmiş müdafiə siyasətinin həyata keçirilməsi baxımından hərbi diplomatiya əhəmiyyətli və artan rola malikdir.

Ərazi bütövlüyü və suverenliyin bərpa edilməsi ilə Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik siyasətinin ən ümdə vəzifəsi yerinə yetirilmişdir. Ölkəmizin regionda yaratmış olduğu yeni geosiyasi reallıqlar regional təhlükəsizlik mühitini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişmiş, qlobal təhlükəsizliyə böyük töhfə vermişdir. Milli və hərbi təhlükəsizliyə olan ən ciddi təhdid aradan qaldırıldıqdan sonra potensial təhdidlər yeni xarakter almışdır. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra ölkəmizin xarici siyasət kursunun prioritet istiqaməti olaraq Türk dünyası ilə əlaqələrin gücləndirilməsi qarşıya əsas vəzifə kimi qoyulmuşdur. Bu amillər təhlükəsizlik və müdafiə siyasətinin formalaşmasına təsir göstərməklə, hərbi diplomatiyamızın qarşısında yeni vəzifələr qoyur. Bundan irəli gələn çağırışlara adekvat cavab verilməsi üçün məqalədə qeyd olunan, habelə digər zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi vacibdir. Ümumilikdə hərbi diplomatiyanın artan rolunu nəzərə alaraq, bu sahənin inkişafına diqqət artırılmalıdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyatın siyahısı

1. Cihad, İ.Y. Askeri Diplomasi (Savunma Diplomasi) // İ.Y. Cihad. – Paperback, – 2016.
2. Винокуров, В.И. История военной дипломатии [4-х томах]. / В.И.Винокуров. – Москва: ИД Перемены, – 2011, – 528 с.
3. Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi Beynəlxalq Hərbi Əməkdaşlıq Konsepsiyası. Doktrinal nəşr. // 03 sentyabr 2022-ci ildə təsdiqlənmişdir – Bakı: Hərbi Nəşriyyat, – 2023. – 15 s.
4. Diplomatik xidmət haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu: [Elektron resurs] / – 08.06.2001. URL: <https://e-qanun.az/framework/2696>
5. Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyası: [Elektron resurs] / – 23.05.2007. URL: <https://e-qanun.az/framework/13373>
6. İkitərəfli və çoxtərəfli hərbi əməkdaşlıq: [Elektron resurs] / – 2024.

URL: <https://mod.gov.az/az/ikiterefli-vecoxterefli-herbi-emekdasliq-023>

7. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin andiçmə mərasimində nitqi: [Elektron resurs] / 14.02.2024. URL: <https://prezident.az/articles/view/64527>

8. Azərbaycan Respublikasının Hərbi doktrinası: [Elektron resurs] / – 08.06.2010.

URL: <https://e-qanun.az/framework/19722>

9. Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Xarici Dövlətlərdə akkreditə olunmuş hərbi attaşələrinin və beynəlxalq təşkilatlardakı nümayəndələrinin fəaliyyətlərinin təşkili haqqında təlimat // – Bakı, – 2016, 39 s.

10. Vienna convention on diplomatic relations: [Electronic resource] / – United Nations, – 1961.

URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1964/06/19640624%200210%20AM/Ch_III_3p.pdf.

11. Pajtinka, E., Military Diplomacy and Its Present Functions // – Krakov: Security Dimensions, – 2016. №20. – p.179-194. DOI: 10.24356/SD/20/9

Аннотация

Военная дипломатия в контексте обеспечения национальной безопасности

Эльвин Гасимов

В научно-исследовательской работе, со ссылкой на национальное законодательство о политике безопасности и обороны, разъясняются обязанности военной дипломатии, а также подчеркивается значение военно-дипломатической деятельности в принимающем государстве с точки зрения информационного обеспечения для принятия военно-политических решений. Цель исследования является рассмотреть роль военной дипломатии в обеспечении национальной, в том числе военной безопасности, и обосновать ее значение с точки зрения обеспечения безопасности средствами внешней политики. В ходе исследования указанной проблемы даются общие сведения о военной дипломатии и проводится их сравнительный анализ путем приведения примеров из международной и отечественной практики, связанных с функциями этой сферы.

В статье использованы методы сравнительного анализа и обобщения. В результате исследования раскрыта роль аппаратов военных аташе и военных представительств, созданных при дипломатических представительствах, в обеспечении дипломатическими методами и средствами национальных интересов нашего государства, обозначены направления новых предстоящих задач в этой области. Обосновано значение военной дипломатии как внешнеполитического инструмента обеспечения национальной безопасности. Полученные результаты могут быть использованы в вопросах, связанных с развитием области военной дипломатии и в исследовательских работах, проводимых в этом направлении.

Ключевые слова: национальная безопасность, военная безопасность, внешняя политика, оборонная политика, военная дипломатия, международное военное сотрудничество

Abstract

Military diplomacy in the context of ensuring national security

Elvin Gasimov

The research aims to examine the role of military diplomacy in ensuring national, including military security, and to justify its significance in terms of security provision through foreign policy means. The study provides general information about military diplomacy and conducts a comparative analysis by citing examples from international and local practices related to its functions. It elucidates the responsibilities of military diplomacy with reference to national legislation on security and defense policy, emphasizing the importance of military diplomatic activities in the host state for providing information for military-political decision-making. The article outlines necessary measures for the development of military diplomacy and for effectively addressing contemporary challenges.

Comparative analysis and generalization methods were used in the article. As a result of the study, the roles of apparatuses of the military attachés and military representations established under diplomatic

missions in ensuring our state's national interests through diplomatic methods and means are explained, while indicating the direction of emerging challenges in this field. The research substantiates the importance of military diplomacy as a foreign policy tool for ensuring national security. The findings can be applied to issues concerning the development of military diplomacy and to future research endeavors in this field.

Keywords: national security, military security, foreign policy, defense policy, military diplomacy, international military cooperation

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 21.10.2024

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 24.10.2024

Çapa qəbul edilmişdir: 06.11.2024